

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału obszaru wdrażania LSR

Kapitał ludzki i społeczny

Charakterystyka demograficzna

Eksperti zajmujący się rozwojem są zgodni: to człowiek jest głównym czynnikiem sprawczym rozwoju. Nie są nim bogactwa naturalne, o czym świadczą liczne przykłady słabo rozwiniętych krajów, dysponujących takimi zasobami. Środki finansowe są czynnikiem wtórnym, gdyż dysponowanie nimi jest pochodną jakości zasobów ludzkich: to ludzie je tworzą i ludzie mogą je wykorzystać dobrze lub źle. Dlatego to jakość zasobów ludzkich oraz, w mniejszym stopniu, ich ilość są kluczem do rozwoju obszaru - decydują o jego tempie i, w efekcie, poziomie.

Pomimo sąsiedztwa dość dużego ośrodka miejskiego – Płocka, zapewniającego mieszkańcom obszaru LGD AKTYWNI RAZEM relatywnie dobry dostęp do szerokiej gamy usług, zarówno publicznych jak i komercyjnych, populacja obszaru ma od wielu lat tendencję malejącą. W relatywnie krótkim okresie 2015-2021, mimo napływu mieszkańców z miast, głównie Płocka, zmniejszyła się o nieco ponad 3%. W tym samym okresie populacja wiejskich obszarów Mazowsza wzrosła o nieco ponad 2%.

Tabela 1. Liczba ludności ogółem

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE – obszary wiejskie	1910889	1916385	1921103	1923484	1927446	1953053	1950388
Brudzeń Duży	8216	8255	8274	8262	8267	8271	8231
Gąbin	11096	11067	11045	11021	11025	11084	11062
Gostynin (gmina miejska)	18895	18741	18720	18647	18527	17674	17498
Gostynin (gmina wiejska)	12210	12161	12121	12077	12005	11836	11787
Łów	6236	6193	6157	6183	6132	6047	5986
Łąck	5365	5384	5423	5402	5408	5388	5359
Nowy Duninów	3964	3978	3966	3993	3977	3995	3946
Pacyna	3690	3642	3617	3556	3527	3422	3366
Sanniki	6217	6185	6089	6052	5997	5822	5716
Słubice	4542	4500	4469	4455	4429	4207	4166
Szczawin Kościelny	4980	4953	4914	4871	4843	4747	4703
Stara Biała	11611	11752	11809	11891	11968	12180	12222
Obszar LGD	97022	96811	96604	96410	96105	94673	94042

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Proces ten zachodzi na całym obszarze LGD, nawet w gminach podmiejskich, poza gminą Stara Biała. Świadczy to o niskiej atrakcyjności większości obszaru LGD jako miejsca do życia. Nie jest to cecha szczególna tego obszaru, gdyż z problemem depopulacji boryka się w Polsce olbrzymia większość obszarów wiejskich i małych miast oraz większość miast średniej wielkości.

Powodem kurczenia się populacji obszaru są przede wszystkim negatywne wartości ruchu naturalnego (ujemne saldo urodzeń i zgonów). W żadnym z lat analizowanego okresu przyrost naturalny na obszarze nie miał wartości dodatniej. W latach 2016-2019 było to spowodowane niskim i malejącym wskaźnikiem urodzeń. W kolejnych dwóch latach, 2020 i 2021, na ten negatywny trend nałożyły się skutki pandemii COVID-19 w postaci gwałtownie zwiększonej umieralności – liczba zgonów wzrosła ponad dwukrotnie.

Tabela 2. Ruch naturalny ludności (saldo urodzeń i zgonów)

Obszar	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE – obszary wiejskie	110	638	-458	-477	-5102	-8091
Brudzeń Duży	8	6	-10	0	-15	-27
Gąbin	-39	-32	-48	-29	-53	-88
Gostynin (gmina miejska)	-50	-25	-63	-71	-110	-99
Gostynin (gmina wiejska)	-51	-52	-40	-29	-82	-71

Iłów	9	-4	13	-11	-14	-30
Łąck	-8	-5	-18	-24	-25	-34
Nowy Duninów	-7	9	-4	-5	-10	-36
Pacyna	-9	-26	-30	-28	-78	-70
Sanniki	-16	-32	-30	-15	-50	-36
Słubice	-7	-14	3	-3	-26	-25
Stara Biała	22	17	-3	26	-8	-19
Szczawin Kościelny	-28	-15	-28	-26	-14	-36
Suma dla gmin LGD	-176	-173	-258	-210	-485	-571

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W badanym okresie więcej osób opuściło obszar LGD niż na nim zamieszkało. Nie dotyczy to wszystkich gmin. Dodatni bilans migracji we wszystkich latach badanego okresu miały gminy Stara Biała i Gąbin. Pozytywne saldo za cały okres (sumarycznie) miały też gminy Łąck, Brudzeń Duży i Nowy Duninów. Wszystkie te gminy graniczą z Płockiem. Dodatkowo saldo, chociaż o niezbyt wielkiej wartości, miała też gmina wiejska Gostynin otaczająca miasto Gostynin. Zdecydowanym „migracyjnym liderem”, o kilka długości wyprzedzająca kolejne gminy, jest Stara Biała, sąsiadująca nie tylko z Płockiem, ale też z PKN ORLEN (część zakładów koncernu znajduje się na terenie gminy) i Płockiego Parku Przemysłowo-Technologicznego. Takie usytuowanie zapewnia dobry dostęp do rynku pracy oraz wpływy do budżetu gminy.

Najbardziej niekorzystny bilans migracji mają peryferyjnie położone gminy: Iłów, Słubice i Pacyna oraz, co może zaskakiwać, miasto Gostynin.

Tabela 3. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym

Obszar	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	12950	13513	16702	18084	12197	12988
Brudzeń Duży	18	-3	12	-1	-8	7
Gąbin	13	24	14	22	2	51
Gostynin (gmina miejska)	-63	-37	-24	-60	-73	-74
Gostynin (gmina wiejska)	22	0	-30	-20	18	17
Iłów	-26	-34	-7	-15	-18	-18
Łąck	12	29	-1	25	18	-10
Nowy Duninów	-3	-4	28	-12	-2	9
Pacyna	-26	1	-19	-20	-16	-11
Sanniki	-28	-44	-32	-41	5	-27
Słubice	-25	-19	-22	-20	-7	-9
Stara Biała	142	67	70	44	33	69
Szczawin Kościelny	6	-42	-1	-4	-19	-10
Suma dla gmin LGD	42	-62	-12	-102	-67	-6

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W 2021 roku średni udział populacji obszaru LGD w wieku produkcyjnym wynosił 60,8%. To więcej, niż średni wynik województwa (59,0%). Relatywnie najwięcej osób w tej grupie mieszka w gminach Stara Biała (62,1%) i gminie wiejskiej Gostynin (62,5%). Najmniej osób w wieku produkcyjnym, wyraźnie poniżej wartości średniej dla województwa mazowieckiego, mieszka w gminie miejskiej Gostynin (56,9%). W okresie 2015-2021 wyraźnie, o ponad 3 punkty procentowe, wzrósł średni udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Wzrósł też średni udział ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Tabela 4. Udział ekonomicznych grup wiekowych na obszarze LGD na tle regionu w roku 2015 i 2021

Obszar	W wieku przedprodukcyjnym (%)		W wieku produkcyjnym (%)		W wieku poprodukcyjnym (%)	
	Rok 2015	Rok 2021	Rok 2015	Rok 2021	Rok 2015	Rok 2021
MAZOWIECKIE	18,6	19,4	61,4	59,0	20,0	21,6
Brudzeń Duży	20,0	20,0	63,5	60,9	16,4	19,1
Gąbin	17,3	18,5	62,5	59,6	20,2	22,0
Gostynin (gmina miejska)	16,3	16,1	62,1	56,9	21,6	26,9
Gostynin (gmina wiejska)	18,8	19,1	63,2	60,4	18,0	20,5
Iłów	20,2	20,2	60,9	58,2	18,9	21,6
Łąck	18,2	19,2	64,5	60,3	17,2	19,5
Nowy Duninów	17,8	18,4	64,5	60,4	17,7	21,1
Pacyna	15,9	16,0	60,9	57,2	23,2	26,8
Sanniki	17,6	18,0	62,3	58,0	20,0	24,0
Słubice	18,4	18,5	62,5	59,2	19,1	22,3
Stara Biała	20,9	21,2	64,9	62,1	14,2	16,7
Szczawin Kościelny	17,2	17,9	63,3	60,2	19,5	21,9
Średnia dla gmin LGD	18,2	18,3	62,7	60,8	18,83	21,9

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Tabela 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Obszar	Rok 2015	Rok 2021	Wzrost %
MAZOWIECKIE	62,9	69,6	10,7
Brudzeń Duży	57,4	64,3	12,0
Gąbin	60,1	67,9	13,0
Gostynin (gmina miejska)	60,9	75,6	24,1
Gostynin (gmina wiejska)	58,2	65,5	12,5
Iłów	64,3	71,8	11,7
Łąck	54,9	65,9	20,0
Nowy Duninów	55,0	65,5	19,1
Pacyna	64,1	74,9	16,8
Sanniki	60,4	72,4	19,9
Słubice	59,9	68,8	14,9
Stara Biała	54,0	61,0	13,0
Szczawin Kościelny	58,1	66,0	13,6
Obszar LGD	58,8	68,2	16,0

Opracowanie własne. Źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Konsekwencją zmian w nieprodukcyjnych grupach wiekowych jest bardzo duży wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). Ma to negatywne konsekwencje dla finansów państwa i JST.

O ile gminy wiejskie obszaru LGD AKTYWNI RAZEM (poza gminą Łąck) cechuje względna równowaga płci, to gminy miejsko-wiejskie, a jeszcze bardziej - gminę miejską Gostynin, charakteryzuje typowa przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn. Szczególnie duża jest ona w rocznikach 70+.

Wskaźnik feminizacji dla całego obszaru LGD w okresie 2016-2021 wzrósł ze 103,5 do 104,2. Oznacza to, że na obszarze LGD wzrasta deficyt osób płci męskiej. Proces postępował najszybciej w gminach Brudzeń Duży i miejskiej Gostynin. W gminach Gąbin, Sanniki i Szczawin Kościelny miał miejsce proces odwrotny – współczynnik feminizacji zmniejszał się. Dla porównania, współczynnik dla Mazowsza, dotyczący także dużych ośrodków miejskich jest wyraźnie wyższy niż dla obszaru LGD (miasta przyciągają kobiety, które bardziej niż mężczyźni cenią ich walory), ale nie wzrósł, a nawet minimalnie się zmniejszył (o 0,18) w badanym okresie.

Tabela 6. Współczynnik feminizacji obszaru LGD w latach 2016 i 2021 na tle regionu

Obszar	Liczba kobiet na 100 mężczyzn	
	Rok 2016	Rok 2021
MAZOWIECKIE	109,0	108,9
Brudzeń Duży	98	102
Gąbin	106	105
Gostynin (gmina miejska)	111	114
Gostynin (gmina wiejska)	99	100
Iłów	100	102
Łąck	107	108
Nowy Duninów	103	103
Pacyna	99	100
Sanniki	108	107
Słubice	99	99
Stara Biała	100	100
Szczawin Kościelny	102	100
Obszar LGD	103,5	104,2

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Sytuacja demograficzna w opinii mieszkańców

Przedstawiciele społeczności obszaru LGD dostrzegają słabe strony sytuacji demograficznej obszaru. Do najistotniejszych zaliczają starzejące się społeczeństwo – problem wymieniony m.in. w Sannikach i Szczawinie Kościelnym, ale dotyczący całego obszaru. W Gostyniu jest on przyczyną (obok migracji) wyludniania się miasta.

W nawiązaniu do problemu starzenia się społeczności obszaru LGD zwracano uwagę na brak oferty zagospodarowania czasu dla osób starszych (Sanniki) i brak ośrodka dziennego pobytu dla osób starszych (Słubice), a także na niewystarczającą ofertę dla osób starszych dotyczącą zabiegów rehabilitacyjnych (Łąck).

Odnotowano (przedstawiciele społeczności gminy Łąck, ale problem ma bez wątpienia szerszy zasięg) brak lekarzy POZ oraz stomatologa (w ramach NFZ) i brak dostępu do lekarzy specjalistów (Łąck, Sanniki, Słubice i zapewne pozostałe gminy obszaru).

Relatywnie duża ilość uwag dotyczyła braku warunków dla rozwoju młodych mieszkańców, w tym: braku miejsca spotkań i oferty dla młodzieży (Gostynin, Brudzeń Duży, Słubice, Sanniki), braku możliwości rozwoju talentów u dzieci i braku animatorów pracujących z dziećmi (Pacyna, Brudzeń Duży), ubogiej oferty dla dzieci i młodzieży i braku otwartego klubu młodzieżowego (Gąbin), braku możliwości rozwijania zainteresowań dla młodzieży i niewystarczających środków na rozwój oferty kulturalnej dla uzdolnionych dzieci i młodzieży (Sanniki).

W części gmin obszaru (m.in. gminie Brudzeń Duży i Sanniki) nie ma miejsca opieki nad dziećmi do lat 3, co utrudnia ich rodzicom (z reguły – matkom) powrót do aktywności zawodowej.

Sektor społeczny

Na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM działa około 300 formalnych i nieformalnych organizacji pozarządowych. Wśród nich dominują liczebnie ochotnicze straże pożarne, liczne są też koła gospodyń wiejskich i kluby sportowe. Łącznie stanowią ponad połowę ogólnej liczby organizacji i odgrywają ogromną rolę w integrowaniu społeczności lokalnych. Powoli, lecz stale wzrasta liczba organizacji o innych profilach, w tym charytatywnych, organizacji ekologicznych, stowarzyszeń kulturalnych, organizacji turystycznych, gospodarczych oraz lokalnych stowarzyszeń na rzecz rozwoju. Liczba organizacji społecznych w poszczególnych gminach jest jednak bardzo zróżnicowana. W przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w 2021 roku wahała się od 21 w gminie Stara Biała do 52 w gminie Łąck (wynik lepszy od średniej dla Mazowsza).

Tabela 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	43	46	48	44	46	48	50
Gostynin (gmina miejska)	23	24	24	24	25	26	27
Gostynin (gmina wiejska)	29	31	36	39	41	43	45

Pacyna	22	25	25	28	28	32	35
Sanniki	34	32	36	35	38	39	44
Szczawin Kościelny	24	24	24	25	29	31	33
Brudzeń Duży	26	25	29	30	31	33	33
Gąbin	22	26	33	34	37	39	39
Łąck	47	45	46	50	52	52	52
Nowy Duninów	18	20	20	20	20	20	25
Słubice	33	33	34	34	36	39	39
Stara Biała	18	19	18	18	19	21	21
Iłów	30	31	32	32	33	31	33
Średnia dla gmin LGD	28	28	30	31	33	34	36

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wśród bardzo wielu realizowanych przez nie działań warto wymienić realizowane od 30 lat przez Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne ZIARNO z Grzybowa w gminie Słubice inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju i rolnictwa ekologicznego i integracyjnym jak *Święto Michała*, czy długoterminowe pionierskie w skali regionu przedsięwzięcie, jakim jest Ekologiczny Uniwersytet Ludowy. Inicjatywą ZIARNA było też doroczne, promujące dialog międzykulturowy, *Święto Jana*, obecnie organizowane przez Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminię Polskim.

Równie ciekawe, wykorzystujące dziedzictwo kulturowe, inicjatywy to nawiązujące do tradycji osadników olenderskich, utworzenie przez pana Jarosława Piotra Kaczana tradycyjnego warsztatu stolarskiego *Olender* – ośrodka kultywowania zawodu stolarza oraz produkcja powideł z buraków cukrowych i organizacja imprezy folklorystycznej pod nazwą *Olender Fest* przez pana Andrzeja Ciołkowskiego, obie w gminie Iłów.

Aktywność społeczna przejawia się nie tylko poprzez działalność organizacji pozarządowych, ale także w ramach działalności placówek samorządowych. W regionie corocznie urządza się ponad sto różnych otwartych imprez takich, jak przeglądy artystyczne, zawody sportowe, święta ludowe, spotkania integracyjne itp., w których członkowie społeczności lokalnych uczestniczą nie tylko jako widzowie, ale także jako ich współorganizatorzy – wolontariusze.

Wśród tej dużej liczby imprez wyróżniają się te, które już „wrosły w krajobraz”, oczekiwane przez mieszkańców i gości stałe, specyficzne dla obszaru, imprezy – promujące jego dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe: *Regaty Żeglarskie w Nowym Duninowie*, *Jarmark Gąbiński*, Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej *Od Kujawiaka do Oberka w Łącku*, *Niedziela Sannicka*, wspomniane *Święto Jana*, międzynarodowa konferencja ekologiczna *Dobre Żniwa*.

Jednym ze wskaźników rozwoju społeczeństwa obywatelskiego może być funkcjonowanie funduszy sołeckich/budżetów obywatelskich. Stopniowo wzrasta ich liczba – obecnie funkcjonują one w 9? spośród 12 gmin obszaru LGD.

Rozwój społeczny i obywatelski obszaru LGD ograniczają niewystarczające w stosunku do potrzeb i aspiracji mieszkańców zasoby finansowe i kadrowe sektora publicznego oraz, z czego nie zawsze przedstawiciele tego sektora sobie zdają sprawę, często także umiejętności, wiedza i świadomość (np. potrzeba współpracy z innymi sektorami). Ograniczają je również: brak środków, finansowych, odpowiedniej liczby aktywnych członków organizacji społecznych, a często także ograniczone umiejętności tych organizacji w sferze zarządzania, pozyskiwania środków, a także współpracy. Wiele dobrego w tej kwestii zrobiły zrealizowane przez LGD AKTYWNI RAZEM w perspektywie finansowej 2014-2020 projekty grantowe. 247 grantów w ramach 22 projektów, udzielonych organizacjom i wspartych doradztwem pracowników Biura LGD wiązało się z wielkim wysiłkiem, zarówno Biura jak i Rady, ale skutkowało znacznym zwiększeniem aktywności społecznej na obszarze. Jednocześnie, jak pokazują ankiety i warsztaty aktywizujące w trakcie tworzenia tej strategii, zwiększyło oczekiwania mieszkańców, dotyczące wsparcia kolejnych inicjatyw społecznych.

Sektor społeczny w opinii mieszkańców obszaru LGD

Za mocną stroną obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, a w zasadzie – jego społeczności, uczestnicy spotkań aktywizujących i respondenci ankiet uznają przede wszystkim aktywność (niektórzy określili ją nawet mianem wysokiej) i chęć do działania jej członków, chociaż mają też świadomość, że liczba takich osób jest mała w stosunku

do ogółu populacji. Dostrzegają, co cieszy, aktywność seniorów – relatywnie nowe i bardzo pozytywne zjawisko, chociaż o zróżnicowanym poziomie w poszczególnych gminach. Podkreślane jest znaczenie lokalnych liderów jako czynnika uruchamiającego tę aktywność.

Dostrzegana i doceniana jest pozytywna rola samorządów w procesie aktywizacji społecznej – wsparcie dla i współpraca z organizacjami pozarządowymi, otwartość urzędników gminnych na organizacje pozarządowe, chociaż poziom tych pozytywnych zjawisk jest zróżnicowany w poszczególnych gminach.

Doceniane jest znaczenie funduszy sołeckich jako narzędzia integracji i animacji społeczności sołectw, chociaż fundusze te nie funkcjonują jeszcze we wszystkich gminach obszaru i jest to zauważane przez mieszkańców.

Efektom powyższych zjawisk, a także wsparcia rządowego oraz zrealizowania przez LGD AKTYWNI RAZEM bardzo wielu projektów grantowych, jest wyraźny rozwój organizacji pozarządowych na obszarze. Ten pozytywny proces objął wszystkie społeczności gminne obszaru LGD, także te dotychczas mniej aktywne.

Potwierdzają ten fakt takie opinie mieszkańców jak: „aktywne organizacje pozarządowe (KGW, OSP, stowarzyszenia)”, „prężnie funkcjonujące parafie”, „prężnie działające koła gospodyń wiejskich”,

„dużo mocnych działających organizacji pozarządowych”, „prężnie działające organizacje pozarządowe”.

Podkreślana jest różnorodność organizacji pozarządowych. Jako dobre przykłady aktywności, obok najbardziej popularnych, tradycyjnych organizacji, takich jak Koła Gospodyń Wiejskich czy Ochotnicze Straże Pożarne, wymieniane są, mniej dotychczas powszechne, czy wręcz nieobecne, inicjatywy jak „działający klub seniora”, „działający klub AA”. Wśród dobrych, wartych naśladowania praktyk wymieniana jest reaktywacja harcerstwa w gminie Szczawin Kościelny.

Podkreślane są: „współpraca i integracja celem wspólnego działania”, „dobry przepływ informacji”, „lokalne więzy współpracy (KGW, OSP, szkoły, stowarzyszenia), a także „współpraca międzypokoleniowa”. Wszystko to są nowe zjawiska, jeśli mowa o większej, mającej istotny wpływ na rozwój społeczny obszaru, skali.

Mieszkańcy doceniają też aktywność i otwartość na organizacje społeczne instytucji kultury, np. MCK i Zamku w Gostyninie jako miejsc, w których realizowane są przedsięwzięcia kulturalne przez różne, współpracujące organizacje dla realizacji wspólnych celów. Podkreślany jest dobry przepływ informacji pomiędzy tymi wszystkimi podmiotami. Doceniana też jest oferta samorządowych (także szczebla regionalnego) instytucji kultury i oświaty dla dzieci i młodzieży, np. MGOK i Europejskiego Centrum Artystycznego w Sannikach, Gminnych Ośrodków Kultury i Gminnych Bibliotek Publicznych, szkół i przedszkoli.

Jednocześnie, w wielu miejscach obszaru ciągle słaba jest społeczna baza dla III sektora, o czym świadczą uwagi typu: „brak entuzjazmu do działania w ludziach”(miasto Gostynin), „brak aktywności ze strony mieszkańców” (Słubice), „brak chęci włączania się młodzieży w działania OSP” (Sanniki). Jest to fragment szerszego obrazu kondycji społeczeństwa polskiego, obok innych jego mankamentów, o których mówią inne spostrzeżenia: „brak równości szans kobiet i mężczyzn w gminie” (Słubice), „brak współpracy pomiędzy szkołą a GOK” (Szczawin Kościelny), „zawiść ludzka” (Szczawin Kościelny), czy nawet „za krótko czynne świetlice przy szkołach” (gmina wiejska Gostynin).

Mimo, że sytuacja w sektorze pozarządowym na obszarze LGD uległa wyraźnej poprawie, to ze spostrzeżeń mieszkańców obszaru wynika, że nadal boryka się on z różnymi słabościami. Najczęściej wymienianą jest brak funduszy, zarówno własnych - „brak środków na wkład własny dla organizacji pozarządowych”, jak i zewnętrznych - „brak funduszy dla stowarzyszeń, mała pomoc dla organizacji zajmujących się bezdomnymi zwierzętami, brak wyposażenia dla NGO”. Opinie te świadczą też o, występującym też w innych miejscach w Polsce, nieco roszczeniowym podejściu przedstawicieli sektora, ze swojej natury opartego na własnym zaangażowaniu (także finansowym) obywateli.

Inną wzmiankowaną słabością części sektora (bo są też przykłady pozytywne) jest, ogólnie rzecz ujmując, słaby przepływ informacji między organizacjami („brak komunikacji pomiędzy organizacjami, jeśli chodzi o organizację imprez”, „brak przepływu informacji”).

Ich zdaniem, ważną rolę w procesie integracji i aktywizacji mieszkańców obszaru odegrały różnorodne działania integracyjne i imprezy środowiskowe, realizowane zarówno przez instytucje samorządowe, jak i organizacje społeczne, w tym imprezy budujące tożsamość i lokalny patriotyzm.

Efektom tych wszystkich działań i procesów była wielka liczba zrealizowanych projektów, czyniących obszar LGD AKTYWNI RAZEM lepszym miejscem do życia i spędzania wolnego czasu, zarówno dla jego mieszkańców, jak i gości. W opinii mieszkańców, nastąpiła znacząca poprawa bazy lokalowej dla działalności dla organizacji, m.in. obiektów OSP i świetlic wiejskich.

Nie tylko fizycznej, aktywności mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM sprzyja rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna w praktycznie wszystkich gminach. Na przykład, hala sportowa w Łącku gości nie tylko różne imprezy sportowe, ale także organizowany od kilkunastu lat festiwal folkloru „Od Kujawiaka do Oberka”. Ale dobra infrastruktura służy przede wszystkim „prężnie działającym klubom sportowym” i ogółowi mieszkańców. W opinii mieszkańców, poprawia się opieka nad dziećmi do lat 3, m.in. dzięki uruchomieniu żłobka w gminie Iłów. Dobrze, na ogół, funkcjonują przedszkola, na przykład w Sannikach czy Gąbinie.

Na spotkaniach i w ankietach dał się też zauważyć dwugłos dotyczący działań integrujących i aktywizujących społeczności lokalne, a także infrastruktury społecznej. Generalnie doceniane są pozytywne zmiany, które w ostatnich latach zaszły w tych obszarach, jednak sytuacja i dynamika zmian różnią się w poszczególnych gminach, a sukcesy sąsiadów często uwypuklają niedostatki we własnej gminie. Integracji, a co za tym idzie – zaangażowaniu mieszkańców obszaru nie służy niewystarczająca ilość dużych imprez integrujących społeczność gminną oraz integracji ze społeczeństwem miejskim (gmina wiejska Gostynin) oraz niewystarczająca liczba spotkań integrujących pokolenia (miasto Gostynin).

Wiele uwag, mimo faktu, że inwestycje infrastrukturalne stanowią „oczko w głowie” samorządów lokalnych, dotyczyło właśnie infrastruktury. W Gostyninie zwracano uwagę na ogólny niedostatek przestrzeni publicznej oraz brak środków na rewitalizację starych budynków, stanowiących o charakterze i świadczących o bogatej historii miasta; w Słubicach – na brak ogólnodostępnego parku, skweru (niegdyś tę funkcję pełnił park pałacowy); w Łącku – na brak placów zabaw przy osiedlach, w Gąbinie – na brak toalety publicznej w centrum miasta. Mimo relatywnie dobrego stanu infrastruktury sportowej, ciągle występują potrzeby w tym zakresie, jak na przykład zaplecze sportowe szkoły podstawowej w Sannikach, czy siłownia zewnętrzna w Słubicach.

Wśród braków infrastruktury społecznej wymieniono również: brak gminnego ośrodka kultury (Brudzeń Duży), brak miejsca spotkań dla społeczeństwa (Brudzeń Duży, Słubice), brak miejsc spędzania wolnego czasu (Pacyna), świetlice do remontu i wyposażenia (Szczawin Kościelny), słabe finansowanie ludzi rozwijających swoje pasje (Gąbin), brak ogólnodostępnej infrastruktury kulturalnej na organizację wystaw, przedstawień itp. (Gąbin), brak miejsca dla prowadzenia prób dla zespołów (Słubice), niedoinwestowana orkiestra dęta (Brudzeń Duży), brak spotkań autorskich (Gostynin).

W opinii mieszkańców obszaru LGD, jego korzystną cechą jest bliskość miast, zarówno wchodzących w jego skład - Gostynina, Gąbina, Sannik, jak i sąsiadującego Płocka. Ułatwia ona mieszkańcom obszaru dostęp do oferty kulturalnej i edukacyjnej, niedostępnej na obszarze, jak również do innych usług, w tym zwłaszcza medycznych. Pozwala też na połączenie z Płockiem przyległych części obszaru rowerem publicznym, z czego skorzystała gmina Łąck.

Inną korzystną cechą to relatywnie dobra dostępność komunikacyjna głównych miejscowości obszaru z racji ich położenia przy głównych szlakach komunikacyjnych. W części gmin obszaru przekłada się ona na dobrą ofertę autobusowej komunikacji publicznej. Tak jest na przykład w gminie Iłów.

W opinii części uczestników spotkań, atutem ich gmin jest wysoki dochód na mieszkańca i zadbane i czyste gminy (w obu przypadkach chodzi o Łąck) oraz bezpieczne miasto (Gąbin).

Na spotkaniach i w ankietach zgłaszano również uwagi krytyczne dotyczące bezpieczeństwa komunikacyjnego, jak: „dużo pojazdów poruszających się szybko główną ulicą miasta (Jana Pawła II i Kościuszki)” – w Gostyninie, „brak ścieżek rowerowych” - w Słubicach, Sannikach, Szczawinie Kościelnym, Pacynie, „mało ścieżek rowerowych i chodników” - w Łącku, „brak ścieżek rowerowych i zła jakość ścieżek istniejących” oraz „brak bezpieczeństwa dla mieszkańców (przy drodze krajowej nr 62) – w Nowym Duninowie.

Więcej niż pozytywnych opinii dotyczących transportu publicznego było tych negatywnych jak: „brak transportu wewnętrznego w gminie oraz komunikacji z miastem (Nowy Duninów), „brak komunikacji autobusowej - wewnątrz gminy oraz komunikacji z miastem (gmina wiejska Gostynin), „słabe połączenie komunikacyjne” (Słubice), „brak komunikacji do większych miast (głównie weekend)” (Sanniki).

Aktywność zawodowa mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Analiza liczby pracujących na obszarze LGD (przy wszystkich ograniczeniach tego wskaźnika, nie obejmującego wielu kategorii podmiotów gospodarczych) wskazuje na dość powolny (ale szybszy niż w całym województwie: o 17% versus 12%), ale systematyczny wzrost liczby pracujących na obszarze. Nie powinien dziwić dużo niższy poziom wskaźnika dla obszaru LGD niż dla Mazowsza, gdyż nie obejmuje on najmniejszych firm, a głównie takie występują w wiejskich gminach. Tezę tę potwierdza wartość wskaźnika dla miasta Gostynina - bardzo zbliżona do wartości dla Mazowsza. Poza Gostyninem, najwyższe wartości miały gminy Stara Biała i Iłów. W tych dwóch gminach wskaźnik

też wzrósł najbardziej: o imponujące 60% w Starej Białej i o 32% w Iłowie (także bardzo dobry wynik). Bez wątpienia, w dużej mierze wiąże się to z bliskością rynków pracy: w Płocku (w przypadku Starej Białej) i Sochaczewie (w przypadku Iłowa). W dwóch gminach, Łącku i Nowym Duninowie, liczba pracujących na 1000 mieszkańców uległa w okresie 2015-2021 zmniejszeniu.

Tabela 8. Pracujący na 1000 mieszkańców

(bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności)

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	283	295	305	309	316	308	318
Gostynin (gmina miejska)	270	263	266	279	275	297	313
Gostynin (gmina wiejska)	75	83	83	79	86	83	87
Pacyna	69	70	74	69	71	73	80
Sanniki	86	85	84	80	82	87	89
Szczawin Kościelny	42	48	44	42	43	47	47
Brudzeń Duży	59	61	55	55	59	62	66
Gąbin	104	106	116	113	109	115	117
Łąck	120	117	113	102	113	105	100
Nowy Duninów	51	53	57	51	49	46	46
Słubice	62	63	93	89	91	93	77
Stara Biała	124	122	129	139	157	166	198
Iłów	119	128	132	134	133	137	157
Obszar LGD – wartość średnia	98	100	104	103	106	109	115

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Z *Raportu ewaluacyjnego* zrealizowanego przez firmę OMIKRON wynika, że osoby bezrobotne to grupa, która niechętnie sięga po dofinansowanie uruchomienia działalności gospodarczej. Często są to osoby, dla których status bezrobotnego to sposób na uzyskanie ubezpieczenia społecznego. Dodatkowo zdarzały się przedsiębiorstwa, które po dwóch latach finansowania kończyły swoją działalność, a sprzęt zakupiony ze środków był sprzedawany. Ale, z drugiej strony, osoby młode, ambitne, z pomysłami chcą rozpocząć swoją działalność gospodarczą. I tutaj wsparcie LGD jest bardzo potrzebne. Drugą grupą to pracownicy z doświadczeniem, którzy chcieliby otworzyć swoją firmę.

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Miarą przedsiębiorczości mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM może być liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności. Jest ona, niestety, wyraźnie niższa niż średnia dla Mazowsza. Pocięające jest, że rośnie nieco szybciej, niż w całym województwie. Dynamika wzrostu w latach 2015 – 2021 wyniosła 23,8%, a Mazowszu 19,6%. Najszybciej przybywa zarejestrowanych podmiotów w gminie Szczawin Kościelny i Łąck (ponad 40%). Najniższy wzrost widzimy w gminie miejskiej Gostynin (+6%).

Tabela 9 . Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	1432	1469	1503	1511	1576	1636	1712
Brudzeń Duży	548	562	561	566	614	657	677
Gąbin	794	805	814	838	868	897	937
Gostynin (gmina miejska)	948	929	925	937	967	986	1006
Gostynin (gmina wiejska)	694	698	733	744	794	824	839
Iłów	810	822	843	864	903	937	963
Łąck	809	828	881	924	1072	1168	1199
Nowy Duninów	669	676	658	681	702	736	797

Pacyna	539	560	586	599	621	662	709
Sanniki	602	608	616	646	670	692	737
Słubice	535	562	559	554	594	643	682
Stara Biała	723	706	726	764	788	827	870
Szczawin Kościelny	426	464	497	536	586	612	620
Średnia dla gmin LGD	675	685	700	721	765	803	836

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Jeszcze lepszą ilustracją poziomu przedsiębiorczości liczba nowo rejestrowanych podmiotów na 10 tysięcy ludności w wieku produkcyjnym. Dla obszaru LGD średnia z 12 gmin wynosi 118 podmiotów rocznie. Dla porównania średnia dla gmin Mazowsza to ponad 200. Najwięcej nowo rejestrowanych podmiotów jest w gminie Łąck (194 na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym), a najmniej w gminie Szczawin Kościelny (82).

Tabela 10. Podmioty nowo rejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	208	208	207	225	221	195	224
Brudzeń Duży	90	88	88	87	116	105	92
Gąbin	140	105	131	143	116	104	107
Gostynin (gmina miejska)	181	121	127	161	142	110	129
Gostynin (gmina wiejska)	178	129	165	136	167	118	95
Iłów	87	69	102	98	120	102	120
Łąck	144	139	165	249	330	219	194
Nowy Duninów	180	156	99	139	121	130	136
Pacyna	93	99	101	84	119	81	132
Sanniki	93	81	118	109	97	92	124
Słubice	81	78	75	73	96	118	105
Stara Biała	90	88	88	87	116	107	94
Szczawin Kościelny	83	109	97	141	156	104	82
Średnia dla gmin LGD	120	105	113	126	141	116	118

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Problemy społeczności obszaru LGD Aktywni Razem

Podstawowym problemem mieszkańców większości gmin obszaru LGD Aktywni Razem jest niedostatek miejsc pracy w pobliżu miejsca zamieszkania. Jest to problem o charakterze zarówno ekonomicznym jak i społecznym. Istotna jest także niska jakość oferowanego zatrudnienia: niskie wynagrodzenie, brak satysfakcji zawodowej, toksyczne relacje w miejscu zatrudnienia. Oba te niedostatki negatywnie wpływają na sytuację materialną (ubóstwo lub bieda), samopoczucie i zdrowie mieszkańców i ich rodzin. Skutkują także wykluczeniem społecznym osób w dłuższym okresie pozostających bez pracy lub zatrudnionych na stanowiskach niskiej jakości. Często prowadzą także do patologii społecznych (alkoholizm, używki, przemoc domowa, przestępczość).

Innym problemem, na który wskazywali sami mieszkańcy, jest ubóstwo duchowe dość znacznej części społeczności obszaru. Jest ono związane z niskim poziomem kultury i wykształcenia, często dziedzicznym, wynikającym z niskiej efektywności procesów wychowawczych realizowanych przez dom, szkołę, Kościół i społeczność lokalną. Problem ten stanowi także jedną z przyczyn wysokiego poziomu bezrobocia, gdyż osoby te, mają niską motywację do podnoszenia kwalifikacji i podejmowania stałej pracy. Region charakteryzuje się także relatywnie niskim, chociaż rosnącym, poziomem aktywności społecznej mieszkańców.

W rezultacie realizowanej przez rząd polityki transferów finansowych, z roku na rok zmniejsza się na obszarze LGD liczba osób objętych pomocą społeczną. W okresie 2015 – 2021 liczba beneficjentów pomocy społecznej zmalała aż o 48,5%, z 8863 do 4561. Dla porównania, spadek na Mazowszu był minimalnie mniejszy – o 48,1%. Największy spadek odnotowała gmina Stara Biała – aż o 63,3%. O ponad połowę spadła też liczba beneficjentów pomocy w gminach; Sanniki (o 58,9%), Gostynin (gmina wiejska – o 56,5%), Szczawin Kościelny (o 54,2%) i Gąbin (o 52,9%). W najmniejszym stopniu ich ubyło w mieście Gostyninie – tylko 28,7%.

Udział osób potrzebujących pomocy w populacji obszaru Lokalnej Grupy Działania AKTYWNI RAZEM jest wyraźnie wyższy (o blisko 60%) niż dla całego województwa mazowieckiego - wynosi 4,85% wobec 3,04%.

Tabela 11. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	322563	294797	260449	234876	208731	187461	167354
Gostynin (gmina miejska)	1201	1249	1199	1140	1052	993	859
Gostynin (gmina wiejska)	1325	1107	1056	988	867	695	577
Pacyna	334	290	265	219	231	246	210
Sanniki	514	446	383	323	308	209	211
Szczawin Kościelny	406	357	277	266	250	208	186
Brudzeń Duży	765	736	624	561	538	437	421
Gąbin	1397	1300	1161	1084	774	713	658
Łąck	434	403	291	315	290	243	237
Nowy Duninów	399	332	365	311	305	272	241
Słubice	763	728	630	611	624	429	362
Stara Biała	643	650	599	476	376	314	236
Iłów	682	664	620	594	504	432	363
Obszar LGD	8863	8262	7470	6888	6119	5191	4561

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Należy pamiętać, że poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców niekoniecznie oznacza ograniczenie problemów życiowych, takich jak inwalidztwo, choroba, nieporadność w prowadzeniu gospodarstwa domowego i sprawach wychowawczych, patologie – nałogi, przemoc domowa, czy też, często będąca udziałem osób starszych, samotność. To właśnie, towarzyszące często starości, samotność, choroby, inwalidztwo czy nieporadność życiowa, są jedną z przyczyn małego spadku w Gostyninie. Druga zapewne jest związana z wysokim wskaźnikiem bezrobocia w mieście.

Uciążliwości dla mieszkańców, związane z tymi problemami, starają się ograniczyć, obok ośrodków pomocy społecznej, relatywnie liczne na obszarze LGD, inne instytucje i organizacje. Są wśród nich: domy pomocy społecznej w Koszelewie (gm. Gąbin), Czarnowie (gm. Pacyna), Gostyninie, Rogożewku (gm. Gostynin), Sannikach, Brwilnie (gm. Stara Biała), świetlice środowiskowe w Troszynie Nowym i Kamieniu Nowym (gm. Gąbin), świetlica socjoterapeutyczna w Soczewce (gm. Nowy Duninów), Warsztaty Terapii Zajęciowej w Gostyninie przy Rzymskokatolickiej Parafii p.w. św. Marcina, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Jana Pawła II w Gostyninie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gostyninie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyninie, Dom Dziecka w Gostyninie, Polski Czerwony Krzyż w Gostyninie, Polski Komitet Pomocy Społecznej w Gostyninie, Miejski Punkt Wsparcia Dziennego „Bartek”, Stowarzyszenie Rodzinny Klub Abstynenta „Przystań Życia”, Grupa Rodzina Al.-Anon „Nadzieja” – także w Gostyninie, Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego „Nowy Start” i „Nasz Nowy Dom” w Ruszkowie (gm. Gostynin), prywatne domy seniora „Dom nad jeziorem” w Budach Lucieńskich (gm. Gostynin) i „Boss” (gm. Gąbin”).

Ich możliwości objęcia wsparciem osób potrzebujących są jednak mniejsze niż potrzeby w tym zakresie.

Pozytywnym zjawiskiem jest to, że coraz częściej różnego typu projekty, zorientowane na przeciwdziałania i ograniczanie problemów społeczności lokalnej, realizują organizacje pozarządowe. W swojej działalności napotykać jednak na bariery: niedostatecznych środków (na ogół), niedostatecznych kadr i ich umiejętności (które zmniejszają efektywność ich działań i dostęp do wsparcia zewnętrznego) oraz niedostatecznego poziomu współpracy (z sektorem publicznym, gospodarczym – potencjalni sponsorzy i w obrębie własnego sektora).

Jakość życia na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM

Negatywne wartości przyrostu naturalnego, spowodowane przede wszystkim (poza okresem pandemii COVID-19) niską liczbą urodzeń w całym badanym okresie, a także negatywny bilans migracji – równie trwały jak w przypadku przyrostu, ciągle wysoki wskaźnik mieszkańców wymagających pomocy, ilościowo i jakościowo ograniczona oferta pracy i związane z nią relatywnie wysokie wskaźniki bezrobocia, mimo ewidentnie poprawiających się przychodów, infrastruktury technicznej i społecznej, świadczą, że jakość na obszarze LGD nie jest wystarczająco dobra.

Wykres 1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Źródło: badanie firmy OMIKRON, 2021

Tę konkluzję potwierdzają wyniki badania przeprowadzonego w 2021 roku przez firmę OMIKRON. Został nim objęty cały obszar LGD poza gminą Stara Biała, wówczas nie wchodzącą jeszcze w skład LGD. Aż ponad jedna czwarta (26%) respondentów nie uważa, że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, a kolejna liczna grupa, prawie jedna trzecia, ma mieszane odczucia w tej kwestii. Za zdecydowanie dobre miejsce do życia uważa swoją gminę zaledwie 17% (kolejne 26% uznaje ją za raczej dobre miejsce).

Miarą sytuacji materialnej mieszkańców obszaru może być też wartość wskaźnika G dla każdej gminy. Oblicza się go, dzieląc kwotę dochodów podatkowych (m.in. z tytułu podatków – od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, od czynności cywilnoprawnych, a także wpływy z CIT i PIT) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy.

Tabela 12. Wskaźnik G na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM

Obszar	Wskaźnik G na 2023 rok
Brudzeń Duży	1375,43
Gąbin	1491,32
Gostynin (gmina miejska)	1846,99
Gostynin (gmina wiejska)	1305,06
Iłów	1827,14
Łąck	1996,00
Nowy Duninów	1296,11
Pacyna	1007,90
Sanniki	1345,23
Słubice	1120,76
Stara Biała	2991,22
Szczawin Kościelny	919,77
Obszar LGD - średnia	1543,58

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Średnia wartość wskaźnika G dla obszaru LGD AKTYWNI RAZEM gmin kraju na 2023 rok wynosi 1543,58 zł (i jest to wartość zawyżona przez wynik gminy Stara Biała, dla pozostałych gmin byłaby wyraźnie niższa). Jest ona aż o jedną trzecią niższa niż wyliczona przez Ministerstwo Finansów wartość dla wszystkich gmin w kraju - 2246,66 zł.

Dwie gminy obszaru, z powiatu gostynińskiego, Sanniki i Szczawin Kościelny zostały zaliczone w perspektywie finansowej 2021-2027 do trwale zagrożonych marginalizacją.

Liczba zarejestrowanych na obszarze bezrobotnych w 2021 roku wynosiła 3 416 na ogólną liczbę 66 885 osób w wieku produkcyjnym, co stanowiło 6,67%. Był to wysoki wskaźnik w sytuacji relatywnie dobrej koniunktury na rynku pracy, wyższy o ponad połowę od wskaźnika dla Mazowsza, który wynosił 4,1%.

Walory przyrodnicze, kulturowe i potencjał turystyczny obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Obszar LGD AKTYWNI RAZEM to, mimo upływu lat i realizowanych działań promocyjnych, ciągle nie w pełni odkryty, potencjalnie niezwykle atrakcyjny obszar turystyczny, oferujący bogatą gamę walorów i atrakcji, mogących usatysfakcjonować prawie każdego miłośnika rekreacji i wypoczynku: biernego i czynnego, w tym także wzbogaconego o elementy kultury i edukacji.

Do największych atutów turystycznych należą Pojezierze Gostynińskie, rzeka Wisła oraz rzeka Skrwa Prawa. Pojezierze Gostynińskie to najbliższy Warszawie i Łodzi obszar z kilkudziesięcioma jeziorami, dużymi kompleksami leśnymi i bardzo urozmaiconą rzeźbą, tworzoną m.in. przez wzgórza morenowe, ozy i wydmy piaskowe.

Przecinająca obszar, rzeka Wisła we wschodniej części swego biegu ma naturalny charakter, z licznymi wyspami, stanowiącymi ostoje ptactwa i innej fauny oraz flory i, jako takie, objętymi ochroną w ramach europejskiego systemu Natura 2000. W części zachodniej rozlewa się w zaporowe Jezioro Włocławskie, akwen o dużym potencjale dla sportów wodnych, a jednocześnie siedlisko fauny, która nauczyła się współegzystować z człowiekiem. Nietrudno tu zobaczyć bobry, czaple – siwe i białe, kormorany, a przy odrobinie szczęścia – także bieliki.

Unikalny na Mazowszu charakter rzeki podgórskiej ma Skrwa Prawa, a gmina Brudzeń Duży, przez którą płynie, dumnie określa się, z racji nietypowego dla Mazowsza ukształtowania terenu, mianem *Mazowieckiej Szwajcarii*.

Nie tylko ornitologów, zachwyci też dolina rzeki Przysowy, w której można ciągle poczuć klimat dawnej mazowieckiej wsi.

Bogactwo przyrody obszaru uzasadnia objęcie jej różnorodnymi formami ochrony. Znajdują się tu dwa (z ogółem dziewięciu na Mazowszu) parki krajobrazowe: Gostynińsko-Włocławski i Brudzeński, cztery obszary Natura 2000: *Dolina Środkowej Wisły*, *Kampinowska Dolina Wisły*, *Dolina Przysowy i Słudwi* oraz *Uroczyska Łąckie*. O walorach przyrodniczych obszaru świadczy także liczba i różnorodność znajdujących się na nim rezerwatów przyrody. Są to rezerваты: *Komory* – jeziorno-leśny, *Lucień* – leśny, *Lubaty* – leśno-jeziorny, *Dolina Skrwy (Lewej)* – krajobrazowo-leśny, *Osetnica* – krajobrazowy, *Dybanka* – geomorfologiczny, *Łąck* – leśny, *Korzeń* - leśny, *Dąbrowa Łącka* – leśno-krajobrazowy, *Jastrzębek* – krajobrazowo-leśny, *Kresy* – leśny, *Rzepki* – leśny, *Jezioro Drzesno* – rezerwat wodny, *Kępa Wykowska*, *Ławice Troszyńskie*, *Wyspy Białobrzeskie*, *Wyspy Zakrzewskie*, *Kępa Antonińska*, *Kępa Rakowska* – wiślane rezerваты ornitologiczne, *Jezioro Szczawińskie* - jeziorny, *Jary Brudzeńskie* - leśny, *Sikórz* – krajobrazowy, *Brwilno* - leśny.

O ile udaje się zachowywać powyższe walory przyrodnicze obszaru, to stopniowej, ale ciągłej, degradacji podlegają jego walory krajobrazowe. Główne przyczyny tego zjawiska to niski poziom świadomości estetycznej społeczności obszaru oraz brak efektywnego systemu ochrony krajobrazu przez odpowiedzialne instytucje, lokalne i ponadlokalne.

Duże walory turystyczne ma też dziedzictwo kulturowe obszaru LGD. Wyróżnikiem i atutem obszaru jest twórczość i obrzędowość ludowa, trwająca dzięki działalności szeregu zespołów pieśni i tańca i nadal sporego grona autentycznych artystów ludowych.

Znajdują się tu też miejsca związane z tak istotnymi dla polskiej kultury i historii postaciami jak: genialny muzyk Fryderyk Chopin, premier II RP Felicjan Sławoj-Skądkowski, marszałek Edward Rydz-Śmigły, twórca polskiego harcerstwa Andrzej Juliusz Małkowski, pisarka Maria Kownacka, premier Waldemar Pawlak.

Obszar objęty aktywnością LGD jest zamieszkiwany od tysiącleci, czego śladem dowiodły wykopaliska archeologiczne, m. im. w Karolewie gm. Gąbin, czy też średniowieczne grodziska w Gostyninie, Brudzeniu Dużym i Proboszczewicach w gminie Stara Biała. Zamek w Gostyninie gościł koronowane głowy: Władysława Jagiełłę, Kazimierza Jagiellończyka, Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta, a być może także królową Bonę. W zamku więziony był wraz z rodziną i zmarł car Rosji, Wasyl Szujski, pojmany przez wojsko Stefana Batorego w Moskwie. Na całym obszarze patrioci toczyli w Powstaniu Styczniowym w latach 1863-64 walki z carskimi wojskami. Pod Zyckiem koło Słubic miała miejsce jedna z ostatnich bitew Powstania. Papiernia w Soczewce, której wyroby nagradzano na wystawach w Petersburgu i Londynie, była miejscem rewolucyjnych wystąpień w 1905 roku. Pałac i Stado ogierów w Łącku upodobały sobie wywodzące się z Polskiej Organizacji Wojskowej elity sanacyjne, w tym marszałek Rydz-Śmigły. Ostatnim przebywającym w Łącku polskim międzywojennym dowódcą był, we wrześniu 1939 roku, generał Anders. Wschodnia część obszaru była w kampanii wrześniowej 1939 roku miejscem krwawej Bitwy nad Bzurą.

Na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM są jeszcze miejsca, w których przetrwała tradycyjna zabudowa chłopska. Tereny te to, z jednej strony, najbiedniejsze okolice puszczańskie, a z drugiej - nadwiślańskie wsie olęderskie, przez wieki rozwijające się swoim rytmem. W różnym stanie zachowały się dziesiątki ziemiańskich dworów i pałacyków, m.in. w: Giżycach, Słubicach, Studzieńcu, Sannikach (związany z dziedzictwem Chopina), Luszynie, Słupie (rodzinny dom pisarki Marii Kownackiej), Trębkach (miejsce urodzin Andrzeja Małkowskiego – twórcy polskiego harcerstwa), Łącku (letnia rezydencja marszałka Rydza-Śmigłego), Nowym Duninowie, Sikorzu.

Obszar posiada też liczne zabytki architektury sakralnej, w tym: późnoromański kościółek w Rokiciu z XIII w., gotycki kościół z XV w. w Giżycach, gotycko-renesansowy kościół w Siecieniu z początku XVII w., drewniane kościoły z XVII i XVIII w. w Sokołowie, Troszynie i Dobrzykowie, barokowe kościoły murowane w Szczawinie Kościelnym i Łowie, kościoły neoklasyczne w Słubicach, Sannikach i Osmolinie oraz kościoły neogotyckie w Soczewce, Nowym Duninowie i Sikorzu.

W warstwie narodowościowej region przez wieki był wspólnym domem Polaków oraz mniejszości - Żydów, Niemców i Olędrów, co wiązało się ze zróżnicowaniem wyznaniowym i współobecnością katolicyzmu, protestantyzmu i judaizmu. Śladem ich obecności są cmentarze i dawne zbory ewangelickie i menonickie w Wiączeminie, Nowym Troszynie i Nowym Wymyśle. Przy pierwszym z nich, z inicjatywy i przy wsparciu finansowym LGD Fundacji AKTYWNI RAZEM, Muzeum Mazowieckie w Płocku utworzyło, cieszące się dużym zainteresowaniem, Muzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego.

W opracowaniach waloryzacyjnych Instytutu Geografii PAN, obszar LGD jest jedynym w centralnej Polsce obszarem o wysokich walorach estetycznych. Ogromnie ważnym aspektem potencjału rozwojowego regionu, jako destynacji turystycznej, jest jego położenie w odległości zaledwie kilkadziesiąt minut jazdy z aglomeracji warszawskiej i łódzkiej, których mieszkańcy stanowią czteromilionowy rynek turystyczny i które ponadto są celem podróży milionów turystów zagranicznych.

Zdecydowana większość turystów odwiedzających region pochodzi z Polski, przy czym dominują goście z okolic Warszawy i Łodzi. Dalej plasują się między innymi Śląsk i Kraków oraz pobliskie duże miasta, tj. Płock, Włocławek, Kutno. Turyści zagraniczni stanowią bardzo niewielki segment rynku, dla którego magnesem jest między innymi związany z Chopinem pałac w Sannikach i projekty lokalnych organizacji i instytucji. Są wśród nich młodzi i starsi uczestnicy dorocznych konferencji *Dobre Żniwa* Stowarzyszenia *Ziarno* w Grzybowie, wydarzeń organizowanych przez Muzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminie i międzynarodowych projektów współpracy, realizowanych przez LGD AKTYWNI RAZEM. Profil społeczny turystów odwiedzających region jest dość zróżnicowany, przy czym dominują osoby raczej mniej zamożne, w tym w wieku przedemerytalnym lub emerytalnym, rodziny z dziećmi oraz młodzież szkolna. Turyści o wyższym statusie materialnym to między innymi turyści kulturowi z zagranicy oraz biznesmeni ze stolicy (turystryka konferencyjna), a także pewna część właścicieli działek letniskowych. Są oni relatywnie nieliczni z racji niskiego standardu i braków infrastruktury turystycznej (m.in. przystani, pól dla kamperów, możliwości czarteru jachtów), postępujących negatywnych zmian w krajobrazie obszaru oraz niedostatku (pakietów) produktów turystycznych o odpowiednim profilu i standardzie.

Według danych GUS liczba obiektów noclegowych na obszarze LGD w lipcu 2021 roku wynosiła 14, z czego 12 było obiektami całorocznymi. W okresie 2015-2021 liczba podlegała fluktuacji, malejąc z poziomu 15/12 (obiekty

ogółem/obiekty całoroczne) w 2015 roku do 13/11 w 2017 roku, następnie wzrastając do 15/13 w 2018 i 2019 roku, by ponownie zmaleć do 14/12 w 2020 i 2021 roku.

Pięć z tych obiektów (po jednym w: mieście Gostynin i gminach Gąbin, Łąck, Nowy Duninów i Słubice), czyli około 42% obiektów całorocznych, posiadało sale konferencyjne. Wskazuje to, że turystyka konferencyjna ma istotne znaczenie dla funkcjonowania całorocznych obiektów noclegowych (i w ogóle, gdyż obiekty całoroczne dominują), mimo że ich liczba zmalała w stosunku do 2009 roku, gdy było ich 8.

Tabela 13. Obiekty noclegowe ogółem/całoroczne w lipcu

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	486/445	528/488	554/514	614/575	626/587	561/531	558/523
Gostynin (gmina miejska)	2/1	2/1	2/1	4/3	4/3	4/3	3/3
Gostynin (gmina wiejska)	0/0	0/0	0/0	2/2	3/3	3/3	3/3
Pacyna	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Sanniki	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Szczawin Kościelny	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Brudzeń Duży	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Gąbin	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1
Łąck	7/5	5/4	5/4	4/3	4/3	3/2	4/2
Nowy Duninów	3/3	3/3	3/3	3/3	2/2	2/2	2/2
Słubice	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1
Stara Biała	1/1	1/1	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0
Iłów	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Obszar LGD	15/12	13/11	13/11	15/13	15/13	14/12	14/12

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba miejsc noclegowych ogółem (sezonowych i całorocznych) na obszarze LGD w lipcu 2021 roku wynosiła 998, było to o 11% więcej niż w 2015 roku. Dynamika wzrostu liczby miejsc noclegowych jest sporo niższa niż dla Mazowsza (+33%) ale jest to powód do optymizmu. Według dostępnych danych GUS, wzrost liczby miejsc noclegowych to wynik nowych miejsc noclegowych w gminie wiejskiej Gostynin (od 2018 roku).

Tabela 14. Miejsca noclegowe ogółem/całoroczne w lipcu

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	48982/45312	53429/50085	56704/52635	62745/58925	64402/60584	60075/56786	65253/62175
Gostynin (gmina miejska)	137/36	137/36	137/137	221/116	171/66	241/136	136/136
Gostynin (gmina wiejska)	0	0	0	107/107	187/187	187/187	161/161
Pacyna	0	0	0	0	0	0	0
Sanniki	0	0	0	0	0	0	0
Szczawin Kościelny	0	0	0	0	0	0	0
Brudzeń Duży	0	0	0	0	0	0	0
Gąbin	33/33	33/33	33/33	33/33	33/33	33/33	33/33
Łąck	422/296	343/239	418/314	320/216	320/216	279/175	384/175
Nowy Duninów	196/196	196/196	196/196	196/196	182/182	182/182	182/182
Słubice	115/115	115/115	115/115	115/115	101/101	102/102	102/102
Stara Biała	42/42	42/42	42/42	0	0	0	0
Iłów	0	0	0	0	0	0	0
Obszar LGD	945/718	866/661	941/837	992/783	994/719	1024/815	998/789

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Nie są dostępne dane na poziomie gmin prezentujące wskaźnik Schneidera (liczbę turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców). Jednak obraz sytuacji w tym zakresie pokazują dane dla powiatów: gostyńskiego - w całości wchodzącego w skład obszaru LGD oraz, w pewnym stopniu, płockiego, którego 6 gmin (na 15) wchodzi w skład obszaru LGD.

Wskaźnik Schneidera dla obszaru LGD, mierzony liczbą turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców, jest - w porównaniu z wartością dla województwa mazowieckiego – bardzo niski, nawet jeśli wziąć pod uwagę, że wskaźnik mazowiecki tworzy w dużej mierze Warszawa.

Tabela 15. Wskaźnik Schneidera

Obszar	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
MAZOWIECKIE	884	948	990	1023	383	549	1069
Powiat gostyński	bd	bd	90	154	114	126	87
Powiat płocki	203	235	238	255	94	169	173

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba noclegów udzielonych w turystycznych obiektach noclegowych na 1000 mieszkańców na obszarze LGD miała do 2019 roku tendencję rosnącą. Po załamaniu spowodowanym pandemią COVID-19 nie odzyskała wartości 2019 (w przypadku powiatu gostyńskiego) i 2017 (w przypadku powiatu płockiego) roku.

Tabela 16. Noclegi udzielone w turystycznych obiektach noclegowych na 1000 mieszkańców

Obszar	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
MAZOWIECKIE	10008	1653	1743	1794	735	993	1868
Powiat gostyński	bd	bd	238	460	415	357	238
Powiat płocki	492	576	529	488	257	406	319

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba noclegów turystów zagranicznych na obszarze LGD - jeszcze 6 lat temu śladowa, znacznie wzrosła w 2018 i 2019 roku. W latach 2016-2018 więcej noclegów udzielono turystom zagranicznym w gminach powiatu płockiego (choć niekoniecznie na obszarze LGD), w kolejnych latach dominowały już noclegi tej grupy na terenie powiatu gostyńskiego. Pandemiczne lata 2020-2021 i także, w pewnym stopniu, 2022 spowodowały jej spadek. Zjawisko to było dużo bardziej wyraźne w gminach powiatu płockiego niż gostyńskiego.

Tabela 17. Noclegi w turystycznych obiektach noclegowych udzielone turystom zagranicznym

Obszar	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
MAZOWIECKIE	2777517	3016383	3143832	3132967	872358	1108739	2881838
Powiat gostyński	61	82	1353	3801	3751	1925	1678
Powiat płocki	209	361	2038	1513	870	1075	763

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Rozwój turystyki na obszarze hamowany jest przez braki w infrastrukturze turystycznej, w której najlepiej wypada, mimo że też już wymaga odnowienia, dość gęsta sieć szlaków turystycznych. Brakuje zwłaszcza przystani, pomostów, urządzonych plaż, strzeżonych kąpielisk, stołów i wiat wypoczynkowych.

Problemem jest także niewystarczający poziom ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego. Wiele z nich niszczy i popada w zapomnienie.

Mankamentem jest też zaśmiecanie lasów i nieład architektoniczny wielu miejscowości, wynikający z niskiej świadomości potrzeby ochrony krajobrazu. Słabą stroną jest również brak markowych produktów obszaru LGD.

Mimo wzrostu liczby miejsc noclegowych (relatywnie małego), zmniejsza się liczba obiektów noclegowych, a zwłaszcza, najbardziej dostępnych finansowo i atrakcyjnych dla miłośników wsi, gospodarstw agroturystycznych – ich właściciele starzeją się, a sezonowość branży, a co za tym idzie wysokość dochodów, nie zachęca ich do kontynuowania działalności.

Opinie mieszkańców dotyczące potencjału turystycznego

W odniesieniu do środowiska naturalnego, za atut obszaru LGD AKTYWNI RAZEM mieszkańcy wszystkich gmin uznają przede wszystkim jego walory przyrodnicze, a co za tym idzie – walory turystyczne. Na walory te składa się występowanie jezior i dużych kompleksów leśnych na znacznej części obszaru, a dodatkowo – terenów wchodzących w skład europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000. Te ostatnie związane są zwłaszcza z doliną Wisły oraz doliną Przysowy. Z naturalnymi lub zbliżonymi do naturalnych siedliskami wiąże się występowanie wielu cennych i rzadkich gatunków zwierząt, zwłaszcza ptaków (np. bociana czarnego, bataliona), i roślin.

Docenianym przez mieszkańców, elementem środowiska są ryby, uznawane za walor kulinarny i lokalną potrawę. Mieszkańcy gminy Gąbin za jej atut środowiskowy uznali także czyste powietrze w mieście.

Za słabą stronę obszaru w aspekcie środowiska naturalnego mieszkańcy uznali ograniczenia dla korzystania z jego walorów, jaki tworzy ochrona rezerwatowa (w gminie Brudzeń Duży) oraz administracyjna podległość tych walorów resortowym instytucjom, takim jak Lasy Państwowe czy PGW Wody Polskie. Utrudniają one, a czasem uniemożliwiają rozwój infrastruktury turystycznej.

Inny, często zgłaszany, problem to zaśmiecanie cennych przyrodniczo terenów, zwłaszcza leśnych, szczególnie w pobliżu skupisk działek letniskowych, chociaż nie tylko.

Równie często wspomniano o złym stanie podstawowego dla zdrowia i życia człowieka elementu środowiska, jakim jest powietrze, w odniesieniu do okresu grzewczego. Jest on skutkiem ciągle powszechnego używania paliwa niskiej jakości, czy wręcz palenia śmieci. Problemem też są lokalne emisje odorów.

W opinii mieszkańców, walory krajobrazowe, a co za tym idzie – i turystyczne, obszaru LGD ogranicza także dość powszechny nieład przestrzenny – niskiej jakości architektura obiektów budowlanych, niedoceniając estetycznych walorów roślin przydomowych, czy też nadmiar i brzydota reklam w przestrzeni publicznej.

W zasadzie wszystkie powyższe słabe strony środowiska obszaru LGD są „zasługą” człowieka, gdyż wynikają z, uśredniając, niskiej świadomości ekologicznej społeczności obszaru (podobnie jak reszty społeczeństwa polskiego) – mieszkańców, przedsiębiorców, samorządowców i urzędników państwowych. Wiąże się ona z niskim poziomem szkolnej edukacji ekologicznej i, w zasadzie, brakiem takiej na dalszych etapach życia i kariery zawodowej. Nie jest pociechą, że problem ten dotyczy nie tylko obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, ale całego kraju.

Do atutów obszaru, stanowiących potencjał dla rozwoju turystyki, jego mieszkańcy zaliczają także „bogate dziedzictwo historyczne” i spuściznę kulturową, między innymi reprezentowane przez dwory i pałace. Mieszkańcy obszaru cenią sobie wydarzenia kulturalne integrujące społeczność. Podkreślają znaczenie pielęgnowania kultury i tradycji, w tym kultywowanie tradycji kulinarnych – temu ostatniemu sprzyja dynamiczny rozwój Kół Gospodyń Wiejskich.

Atutem obszaru, w opinii jego mieszkańców, jest pielęgnowanie tradycji historycznych. Doceniają też, chociaż zapewne nie wszyscy, wielokulturowy dorobek historyczny. Szczególne miejsce, dzięki utworzeniu skansenu w Wiączemnie Polskim, zajmuje w nim kulturowe dziedzictwo materialne i niematerialne osadników nadwiślańskich, ale też nie pomijają znacznie słabiej zachowanego i upamiętnionego dziedzictwa niegdysiejszych żydowskich mieszkańców obszaru. W tym kontekście podnoszono kwestię zaniedbanych cmentarzy – świadectwa niegdysiejszej obecności innych kultur na obszarze.

Wielokrotnie oceniano krytycznie także stan infrastruktury turystycznej: niedoinwestowaną bazę pobytową (ośrodki turystyczne), bardzo słabą lub brak infrastruktury nad jeziorami, brak lub ograniczony dostęp publiczny do niektórych z nich, brak parkingów, miejsc gastronomicznych, ścieżek rowerowych, brak gospodarstw agroturystycznych (w kontrze do innych opinii na ten temat), zepsuty most na drodze do ośrodka w Cierszewie. Jeden z głosów brzmiał „słabe wykorzystanie walorów przyrodniczych”, a drugi - „brak turystyki”, co razem można rozumieć jako wiele niższy poziom ruchu turystycznego niż pozwala na to potencjał obszaru przy jego odpowiednim wykorzystaniu.

W kontekście rozwoju turystyki i aktywności sportowej – mieszkańcy regionu wskazywali również na zanieczyszczenie powietrza, spowodowane głównie niską emisją z palenisk w sezonie grzewczym, a sporadycznie także z zakładów ORLEN-u.

Gospodarka obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Rośnie liczba podmiotów gospodarki narodowej na obszarze LGD. W latach 2015 – 2021 wzrosła o 17,5%. Jest to jednak mniej, niż wzrost dla województwa mazowieckiego, który wyniósł 21%. Najszybszy wzrost liczby przedsiębiorstw miał miejsce w gminie Łąck (+48%) i Szczawin Kościelny (+40%). W gminie miejskiej Gostynin podmiotów gospodarki narodowej jest najwięcej 1828, a w gminie Pacyna, najmniej (241).

Tabela 18. Podmioty gospodarki narodowej

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE – obszary wiejskie	766030	788008	809369	816423	854457	887329	927669
Brudzeń Duży	450	464	464	468	508	541	555
Gąbin	881	891	899	924	957	984	1025
Gostynin (gmina miejska)	1791	1741	1732	1748	1791	1809	1828
Gostynin (gmina wiejska)	847	849	889	899	953	985	999
Iłów	505	509	519	534	554	573	583
Łąck	434	446	478	499	580	628	641
Nowy Duninów	265	269	261	272	279	293	313
Pacyna	199	204	212	213	219	229	241
Sanniki	374	376	375	391	402	413	432
Słubice	243	253	250	247	263	284	298
Stara Biała	840	830	857	909	943	1 007	1 063
Szczawin Kościelny	212	230	244	261	284	296	297
Obszar LGD	7041	7062	7180	7365	7733	8042	8275

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W okresie 2014-2021 liczba podmiotów gospodarczych na obszarze LGD wzrosła o znaczące 37,6%. W ujęciu sektorowym, najbardziej, aż o 50,8%, przybyło podmiotów w sektorze przemysł i budownictwo. W 2021 roku stanowiły one 27,7% ogólnej liczby podmiotów, wobec 25,2% w 2014 roku. Największą część stanowiły na obszarze LGD podmioty z sektora „Pozostała działalność”, obejmującego w dużej mierze usługi. Ich liczba wzrosła w okresie 2014-2021 o 34,6%, ale udział w ogólnej liczbie podmiotów zmalał (wyniósł 68,8%, wobec 70,3% w roku 2014). Przybyło także firm z sektora „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” – o 9,8%, ale ich udział wyniósł w 2021 roku 3,5%, co oznaczało spadek wobec 4,5% udziału w 2014 roku. Jeszcze wyraźniejszy spadek udziału w ogólnej liczbie firm sektor ten zanotował w okresie 2010 – 2021, o ponad połowę, z 7,4%.

Tabela 19. Podmioty gospodarcze na obszarze LGD wg sektorów

Sektor gospodarki	Liczba podmiotów		Zmiana %
	Rok 2014	Rok 2021	2021/2015
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	266	292	9,8%
Przemysł i budownictwo	1521	2294	50,8%
Pozostała działalność	4239	5704	34,6%
RAZEM	6026	8290	37,6%

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Kierunki specjalizacji gospodarki obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Przedsiębiorstwa na obszarze LGD cechuje dość duża różnorodność branżowa. Nowym elementem gospodarki obszaru są firmy z terenu gminy Stara Biała w powiecie plockim, która niedawno przystąpiła do partnerstwa. Są wśród nich zakłady należące do Polskiego Koncernu Naftowego ORLEN i firmy powiązane z nimi technologicznie jak np. A. Schulman Polska Sp. z o.o. (tworzywa sztuczne). Na terenie tej gminy, w Kobiernikach, zlokalizowane jest Przedsiębiorstwo Gospodarowania Odpadami Komunalnymi w Płocku Sp. z o.o. oraz firma Ergis-Recycling w Nowej Białej.

W skali całego obszaru LGD daje się zauważyć regionalna specjalizacja w kierunku sektora rolno- spożywczego: uprawa zbóż, owoców (truskawki, jabłka), przetwórstwo mięsa, piekarnictwo, handel owocami i warzywami. Do największych firm w tym sektorze należy zaliczyć zlokalizowany w Nowych Proboszczewicach magazyn zbóż ELEWARR, zlokalizowane Gostyninie zakłady DUBIMEX (wyroby mięsne i wędliniarskie) i Przedsiębiorstwo Rolno–Spożywcze DUBIELAK (piekarnia) oraz Żawakol w Gąbinie (wyroby wędliniarskie). Inne bardziej znaczące firmy to: Fructoplant (ogrodnictwo), HOMAR H. i R. Kalinowski S.J.P.P.H (ryby-hodowla, przetwórstwo), Laboratorium Badawcze EKO-LAB Sp. z o.o. (m.in. badania żywności), Zakład piekarniczy Z. Broda i S-Ka Sp. J. (piekarnia), Zakład Obrotu Rolnego „Rol-Bud” – Brudzeń Duży, Firma Usługowo - Handlowa, „Rolmex” s.j.– Brudzeń Duży, „Pasieki

Rodziny Sadowskich” w Srebrnej, Gospodarstwo Rolno-Agroturystyczne J. Rykowski, Giotto Polonia, Wymyśle Polskie - produkcja sadzonek truskawek, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Sannikach, Grupa Producentów owoców i warzyw Wilga Fruit Sp. z o. o. – sprzedaż owoców i warzyw, Milex (profesjonalne systemy nawadniania) w Dobrzykowie.

Ważną branżą jest budownictwo – produkcja materiałów budowlanych, handel nimi i usługi budowlane, reprezentowane przez takie przedsiębiorstwa jak Izolbet Sp. z o.o. w Gostyninie (materiały budowlane, chemia budowlana), Inter-Mar (sprzedaż materiałów budowlanych), Modular System Sp. z o.o. w Ogorzelicach (jeden z największych w Europie producent kontenerów użytkowych i systemów modułowych), Zakład Produkcyjny „Drewno” S.A. – Parzeń, Tartak Brząkałski Janusz – Sendeń, WIRBUD Meble Sp. z o.o. w Osmolinie.

Jedną ze specjalizacji gospodarczych obszaru LGD jest także transport: Trans-Petrol Przedsiębiorstwo Transportowo-Handlowe Stefan Wawrzyński, MDJ Marek Tarka - transport międzynarodowy, Żawakol, DAPOL S.J – transport owoców i warzyw, „Trans-Kop” SC – Siecień. Szczególna koncentracja firm transportowych ma miejsce w gminie Iłów.

Duża część przedsiębiorstw obszaru bazuje na lokalnych zasobach, głównie rolnych i leśnych. Zasoby przyrodnicze i, w pewnym stopniu, kulturowe obszaru LGD są także podstawą świadczonych usług turystycznych. Wśród świadczących je firm należy wymienić: Ultimę sp. z o.o. - Hotel „Kawallo” w gminie Słubice, Ośrodek Rekreacyjno - Szkoleniowy w Cierszewie w gminie Brudzeń Duży, Centrum Wypoczynkowo-Szkoleniowe *Magdalena* i Ośrodek Wypoczynkowy *Zacisze Bis* w Koszwałowie w gminie Gąbin, Ośrodek szkoleniowo-Wypoczynkowy *Mazowsze* w Soczewce w gminie Nowy Duninów.

Z racji sezonowości świadczonych usług, firmy w tej branży nie generują zbyt dużego stałego zatrudnienia. Są jednak źródłem znaczącego zatrudnienia sezonowego. Usługi turystyczne generują też miejsca w innych sektorach, zwiększając liczbę ich klientów o osoby spoza obszaru LGD.

Rolnictwo

Warunki produkcji rolniczej w regionie są generalnie mniej korzystne niż na terenach sąsiednich z powodu bardzo dużego udziału najłagodniejszych gleb (głównie V i VI klasy), a także rosnącego deficytu wody.

Rolnictwo ma znaczenie gospodarcze głównie w gminach w południowej i północno-zachodniej części obszaru LGD (gminy: Pacyna, Szczawin Kościelny, Sanniki, Iłów, Brudzeń Duży), o korzystniejszych warunkach glebowych. Podobnie jak w całym regionie, dominuje tu uprawa zbóż, a w produkcji zwierzęcej – hodowla trzody chlewnej i bydła mlecznego. Dość znacząca jest też hodowla drobiu.

Uprawa warzyw gruntowych z jednej strony wymaga dobrych warunków glebowych a z drugiej – możliwości zbytu. W związku z powyższymi, zagłębieniem warzywnym obszaru LGD jest, położona najbliżej Warszawy, gmina Iłów, natomiast ze względu na złe gleby prawie zupełnie nie uprawia się warzyw w gminach centralnych, sąsiadujących z Płockiem i Gostyninem. Najstojniejszym rolnym produktem eksportowym regionu, a ściślej, jego wschodniej części, są truskawki. Tutaj znajdują bardzo dogodne warunki dzięki obecności lekkich, ale dość żyznych i zasobnych w materię organiczną gleb murszowych, powstałych na osuszonych zalewiskach Wisły.

Rozwojowi produkcji rolnej sprzyja wsparcie środkami unijnymi i Rządu RP i zachodzący dość szybki (mimo że spowalniany dopłatami bezpośrednimi) proces koncentracji własności ziemi. Problemami są: wspomniany niedostatek wody, braki pracowników, rosnące koszty pracy i materiałów dla rolnictwa, niekorzystne ceny skupu powodujące nieopłacalność niektórych kierunków produkcji rolnej.

W 2020 roku działalność rolnicza stanowiła źródło dochodów w 7 591 rolniczych gospodarstwach domowych, co czyniło z niej główne źródło dochodów rodzin rolniczych. Drugim, co do znaczenia, źródłem była praca najemna (3 463 gospodarstwa), a kolejne – emerytury lub renty (1 592 gospodarstwa). Działalność pozarolnicza stanowiła źródło utrzymania w tylko 1 039 gospodarstwach. Relatywnie dużo gospodarstw czerpało dochody z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą (dane BDL GUS).

Opinie mieszkańców dotyczące gospodarki obszaru LGD

Za atut obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, sprzyjający jego rozwojowi gospodarczemu uczestnicy spotkań i respondenci ankiety uznali jego dogodne położenie – przy „głównych” szlakach komunikacyjnych, blisko Warszawy, Łodzi i Płocka, a w przypadku południowej części obszaru – także blisko strefy ekonomicznej (łódzkiej).

Innymi atutami obszaru, wraz z wyżej wzmiankowanym, umożliwiającymi rozwój turystyki, są jego walory przyrodnicze i krajobrazowe („lasy, jeziora”), infrastruktura turystyczna, m.in. ścieżki rowerowe, baza noclegowo-

gastronomiczna, w tym hotel Kawallo z basenem i spa, gospodarstwa agroturystyczne i atrakcje jak Stado Ogierów w Łącku i Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim.

Atutem są także okresowo zamieszkujący obszar działkowicze, stanowiący źródło dochodów dla wielu mieszkańców i lokalnych firm.

Zdaniem wielu mieszkańców, mocną stroną obszaru LGD jest rozwinięte rolnictwo, czemu sprzyja m.in. „dobra ziemia (...) nad Wisłą” (a zwłaszcza w jego południowej części). Niektórzy uważają za położoną w tej części gminę Pacyna za „leadera w produkcji mleka w Polsce”. Pozytywem są także „rozwinięte sadownictwo: truskawki, śliwy, jabłonie”, „zagłębienie truskawkowe” i „duża liczba pasiek”. Ten profil produkcji rolnej cechuje głównie wschodnią część obszaru – gminy Iłów, Słubice, częściowo też Sanniki i Gąbin. Także przetwórstwo spożywcze: owocowo-warzywne (dżemy, soki, powidła) i wyrób serów i ekologicznych wędlin (mimo dość ograniczonej skali) uznawane są za atut obszaru.

Z innych branż lokalnej gospodarki, uznawanych za jej mocną stronę, wymieniono dużą liczbę firm transportowych, usługi typu domy weselne i gospoda oraz strzelnicę przy pałacu w Luszyńcu.

Do atutów obszaru zaliczono także przychylność władz dla rozwoju (w przypadku Gąbina), tereny pod inwestycje, którymi to miasto dysponuje oraz dobrze utwardzone drogi (gmina Słubice), a także światłowód (tam, gdzie już jest).

Znacznie więcej uwag związanych z szeroko pojętą sferą gospodarki dotyczyło słabych stron obszaru LGD. Za taką uznano m.in. dużą odległość od wielkich ośrodków miejskich jak Warszawa, co nie koresponduje z innymi opiniami odnoszącymi się do położenia obszaru. W odniesieniu do infrastruktury, najwięcej krytycznych ocen dotyczyło stanu dróg i braku szerokopasmowego internetu. Za hamulce rozwoju gospodarczego uznano też: brak gazociągu, braki infrastruktury noclegowo-gastronomicznej i braki w dostawach wody (w przypadku gmin Łąck i Sanniki).

Wielokrotnie też oceniono krytycznie stan infrastruktury turystycznej.

Za inne słabości, potencjalnie skutkujące słabością rynku pracy, uznano: „brak kapitału inwestycyjnego”, „brak strategicznego myślenia w działaniach inwestycyjnych w gminie”, „brak terenów przemysłowych”, „brak promocji miasta”, „słabą ofertę hotelowo-gastronomiczną”, „brak miejsc noclegowych dla większej grupy na terenie gminy”, „brak mieszkań oraz gruntów pod zabudowę”

Wielokrotnie też wskazywano na „słabą dostępność komunikacyjną” obszaru, rozumianą jako braki w transporcie publicznym, zarówno w obrębie obszaru, jak i z sąsiadującymi ośrodkami miejskimi – Płockiem, Kutnem, Łodzią, Warszawą. Jej skutkiem jest m.in. „brak możliwości dojazdu do szkół dla młodzieży”.

Za słabą stroną gospodarki obszaru uznano także to, że powszechną formą rolnictwa jest rolnictwo konwencjonalne.

Rynek pracy

W badanym okresie liczba zarejestrowanych na obszarze LGD bezrobotnych zmniejszyła się znacząco. W ciągu sześciu lat liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 2607 osób, co oznacza spadek o 41%. Jest to minimalnie silniejszy trend spadkowy niż dla całego Mazowsza (40,3%). Najbardziej (w wartościach względnych) ubyło bezrobotnych w gminie Iłów (-61%), najmniej - w sąsiedniej gminie Słubice (-29%). W gminie wiejskiej Gostynin i w gminie miejskiej Gostynin w 2021 roku było zarejestrowanych łącznie 1437 bezrobotnych, co stanowiło 38,3% wszystkich bezrobotnych na obszarze LGD. To sporo więcej niż wynosi udział ludności tych gmin w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru LGD (31,3%).

Tabela 20. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	216527	188910	154068	136545	123208	146375	129248
Brudzeń Duży	534	486	395	355	305	325	309
Gąbin	698	571	525	452	380	400	359
Gostynin (gmina miejska)	1271	1290	1115	929	780	917	759
Gostynin (gmina wiejska)	1088	1063	934	824	626	750	678
Iłów	230	215	192	175	133	120	89
Łąck	392	380	320	283	234	270	245
Nowy Duninów	341	296	225	205	199	228	196
Pacyna	233	209	176	164	141	170	158
Sanniki	350	322	304	279	207	240	177

Słubice	242	209	187	171	143	174	173
Stara Biała	576	535	428	373	376	397	336
Szczawin Kościelny	404	411	346	328	266	301	273
Suma LGD	6359	5987	5147	4538	3790	4292	3752

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym był w 2021 roku wyższy na obszarze Lokalnej Grupy Działania niż w całym województwie mazowieckim (6,6% wobec 4,1%) – wskaźnik dla prawie wszystkich gmin obszaru był sporo wyższy niż dla województwa. Wyjątek stanowił Iłów, w której to gminie udział bezrobotnych wynosił 2,5%. Największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych miała gmina Szczawin Kościelny (9,3%), niewiele mniej – gmina wiejska Gostynin. Wysoki wskaźnik miała także gmina miejska Gostynin, co jest zjawiskiem nietypowym, świadczącym o słabości rynku pracy w tym mieście.

Tabela 21. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie osób w wieku produkcyjnym (w %)

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	6,6	5,8	4,8	4,2	3,9	4,6	4,1
Gostynin (gmina miejska)	10,8	11,2	9,9	8,4	7,2	8,6	7,2
Gostynin (gmina wiejska)	14,1	13,8	12,2	10,8	8,3	10,0	9,1
Pacyna	10,4	9,4	8,1	7,7	6,7	8,1	7,7
Sanniki	9,0	8,4	8,1	7,6	5,7	6,7	5,1
Szczawin Kościelny	12,8	13,1	11,2	10,8	8,9	10,1	9,3
Brudzeń Duży	10,2	9,3	7,6	6,8	5,9	6,3	6,1
Gąbin	10,1	8,3	7,7	6,7	5,6	6,0	5,4
Łąck	11,3	11	9,3	8,3	6,9	8,0	7,3
Nowy Duninów	13,3	11,5	8,9	8,2	8,0	9,2	8,1
Słubice	8,5	7,4	6,7	6,2	5,3	6,4	6,5
Stara Biała	7,6	7,0	5,6	4,9	4,9	5,2	4,4
Iłów	6,1	5,7	5,2	4,7	3,6	3,3	2,5
Średnia dla gmin LGD	9,5	9,7	8,4	7,6	6,4	7,3	6,6

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Opinie mieszkańców dotyczące rynku pracy

Wiele opinii mieszkańców dotyczyło rynku pracy na obszarze, nie realizującego ich potrzeb w tym zakresie: „brak miejsc pracy” (wielokrotnie), „brak dużych zakładów pracy (generujących miejsca pracy), „brak przemysłu produkcyjnego”, „brak miejsc pracy dla ludzi wykształconych - miasto jako zaplecze sypialne dla Płocka” (Gąbin), „brak zakładów pracy dla młodych”(Słubice). Jednocześnie stwierdzano braki w podaży nisko wykwalifikowanych pracowników. Wskazywano zjawiska będące skutkiem (a w przypadku braku podaży – przyczyną) tego stanu: „migracja młodych do miast”, „emigracja młodzieży”, „brak młodzieży”.

Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR

Identyfikacja grup docelowych, szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR (rozwoju obszaru LGD) była oparta o opinie mieszkańców obszaru wyrażone na spotkaniach aktywizujących i w ankietach, opinie członków LGD zebrane na spotkaniach, a także o dane statystyczne i analizy dotyczące zachodzących na obszarze LGD (i szerzej – w kraju) procesach społecznych i gospodarczych. Do grup tych zaliczono:

- **seniorów** (osoby powyżej 60 roku życia) – są oni czasami ofiarami wykluczenia zawodowego (gdy chcą kontynuować pracę), a często – społecznego; wiele z nich, zwłaszcza mężczyzn, nie potrafi odnaleźć się w nowej sytuacji życiowej, po zakończeniu pracy; dokuczają im też problemy zdrowotne, fizyczne i psychiczne - bardzo wiele (w miarę starzenia się coraz więcej) cierpi z powodu samotności (syndrom opuszczonego gniazda”, śmierć współmałżonka/partnera);
- **ludzi młodych** (do 25 roku życia) – grupę tę cechują ograniczone możliwości kształcenia pozaszkolnego i rozwoju osobistego, co zmniejsza ich szanse życiowe, a w ich odbiorze czyni obszar LGD mało atrakcyjnym miejscem do

życia; szczególnie dotyczy to dzieci i młodzieży ze słabiej sytuowanych materialnie rodzin; z tego powodu wiele młodych osób myśli o opuszczeniu obszaru LGD;

- **osoby z niepełnosprawnościami** (i ich opiekunów) – bardzo często doznają wykluczenia społecznego z racji ograniczonej mobilności, w wielu wypadkach utrudnionej komunikacji (werbalnej, mentalnej) oraz świadomej lub nieświadomej dyskryminacji ze strony „zdrowych” członków społeczności lokalnej; z tych samych powodów oraz z powodu niedostatecznego poziomu wsparcia państwa często też są ofiarami wykluczenia ekonomicznego;

- **osoby poszukujące zatrudnienia**, zwłaszcza ludzi młodych (do 25 roku życia) i kobiety – ze względu na ograniczoną ofertę pracy na obszarze LGD, osoby te mają problem z zatrudnieniem odpowiadającym ich kwalifikacjom i aspiracjom; jednocześnie część tej grupy nie posiada wystarczających kwalifikacji wymaganych przez pracodawców lub do prowadzenia własnej firmy; kobiety są często ofiarami dyskryminacji ze strony potencjalnych pracodawców ze względu na wiek lub sytuację rodzinną (dzieci); efektem powyższych problemów jest często degradacja ekonomiczna i społeczna lub, w przypadku młodych ludzi, opuszczenie obszaru LGD.

Powyższy wybór grup został oparty nie tylko o potrzeby (problemy) danej grupy, ale także – o znaczenie (potencjał) danej grupy dla rozwoju obszaru LGD AKTYWNI RAZEM.

Innowacyjne elementy w kontekście lokalnym

1/ Premiowanie innowacyjności projektów w naborze (dedykowane kryterium),

2/ Krajowy projekt współpracy z LGD Razem dla Rozwoju: szkolenia i doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej powiązane z dotacjami na rozpoczęcie działalności gospodarczej, promocja/wykorzystanie doświadczeń fińskich w edukacji dla przedsiębiorczości, projekty własne LGD obejmujące wizyty studyjne – jako merytoryczne przygotowanie beneficjentów do realizacji projektów w danym obszarze tematycznym

Sposoby wspierania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych przez LGD AKTYWNI RAZEM

Sposoby wspierania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych adresowane do zdefiniowanych grup docelowych, szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR:

seniorzy (osoby powyżej 60 roku życia) → projekty grantowe na rozwijanie aktywności kulturalnej i społecznej z udziałem seniorów (dodatkowe punkty);

młodzi ludzie (do 25 roku życia) → projekty grantowe o charakterze szeroko pojętej edukacji, w tym edukacji regionalnej i rozwijania ich poczucia tożsamości (dodatkowe punkty), krajowy projekt współpracy z LGD Razem dla Rozwoju

osoby z niepełnosprawnościami (i ich opiekunowie) → projekty grantowe wspierające komfort życia, projekty infrastrukturalne w zakresie małej architektury ułatwiającej uczestnictwo seniorów w życiu społecznym – dostępność (dodatkowe punkty/dedykowany konkurs?), dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (dodatkowe punkty)

osoby poszukujące zatrudnienia → dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, → dotacje na rozwój działalności gospodarczej (nowe miejsca pracy)

ludzie młodzi → dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (dodatkowe punkty), krajowy projekt współpracy z LGD Razem dla Rozwoju (szkolenia i doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej)

kobiety → dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (dodatkowe punkty)

Projekty własne LGD będą służyć zwiększeniu efektywności działań → wizyty studyjne umożliwiające realizatorom działań pozyskanie wartościowej wiedzy i kontaktów w obszarach tematycznych działań (przedsięwzięciach) w ramach LSR

Efektywne działania na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji nie będą możliwe bez zastosowania sposobów animacji, komunikacji i informowania odpowiadających poszczególnym grupom. Chodzi zarówno dotarcie do odpowiedniej liczby adresatów działań, zmotywowanie ich do uczestnictwa w tych działaniach oraz dostosowanie metody danego działania do potrzeb i preferencji danej grupy. Inne metody, instrumenty i kanały informacji będą stosowane w odniesieniu do seniorów, inne do ludzi młodych, inne – do osób z niepełnosprawnościami, a jeszcze inne – do osób poszukujących zatrudnienia.